

JÖTT! LÁTOTT! GYŐZÖTT!(?) Szubjektív szabványtörténeti szemle

PINTÉR LÁSZLÓ

A hályogkovács magabiztosságával vállaltam a megbízást: írni a bibliográfiai leírás szabványainak Magyarországon történt bevezetéséről, múltjáról, jelenéről. A keveset tudók önteltségével fogtam munkához, úgy gondoltam, van olyan kapcsolat a témával, hogy könnyen készítek egy összefoglalót.

Most már látom, milyen szerzteágazó, nehéz kérdés ez. Szerencsémre csak most, mert az idevágó irodalom – remélem – lényegi részének átnézése után, már nehezebben vállalkoznék erre az írásra. Szerencsémre, mert, ha nem vállalkozom, nem néztem volna át az irodalmat. Remélem, pontosan vissza tudom adni az olvasottak lényegét, így talán ezeknek a soroknak az olvasói is szerencsések lesznek, valamivel tisztábban látnak ebben a mindennapjainkat alaposan összekuszáló történetben.

Mert miről is van szó? Az *MSZ 3424–52 Könyvtári címleírási szabályok* (Érv. 1953. július 1.) Bp. 1952. szabvány (új kiadása: *MSZ 3424–60* változatlan címen és tartalommal) 30 évig volt érvényben. Felső, közép és alapfokon oktatták, a tanultak hosszú évek gyakorlatában rögzültek, s mindenféle szintű és rangú betűrendes katalógusokban, nagy színvonalbeli különbségeket mutatva ugyan, mégis egységes szemléletet alakítottak ki. Ez a szemlélet, s az alkalmazás közben kialakult állapot változott meg napjainkban Magyarországon (is). A változás folytatódik, hiszen még korántsem teljes a szabványok köre (elégg csak a hangzó dokumentumokra gondolni).

Nos, ekkora mértékű, horderejű intézkedések megítélése, bemutatása nyilvánvalóan meghaladja képességemet, „bennfentességem” sem oly mértékű, hogy minden a változás körüli mozzanattal tisztában lehetnék, a folyamatot csak kívülről, a gyakorló könyvtáros szemszögéből láthatom, láthattam, ezért fordultam a szakirodalomhoz, annak ellenére, hogy nyugodtan egyetérthetünk *Fügedi Péterné* megállapításával, amelyet a *Könyvtári Figyelő* később még sokszor említésre kerülő 1979. évi 1. számában olvashatunk: „A katalógizálás elméleti, gyakorlati problémáiról szóló cikkek fehér hollónak számítanak a hazai könyvtári szakirodalomban. . .” (25.p.) E mondat igazsága, ez a „szűkirodalmúság” talán éppen egyik fő oka a bevezetés nyomán hirtelen kirobbant vitáknak, írásbőszségnek. Ha a magyar könyvtáros társadalom időben és részletes ismertetéseket kap, talán kisebb lett volna az ellenkezés, kevesebb lett volna a rossz szájjz. Másrésztől az is igaz persze, hogy *Szelle Béla* és *Horváth Magda* tankönyvei, *Domanovszky Ákos* hűvösen pontos és alapos írásai, *Csúry István* szangvinikus hevületű vitacikkei, *Fügedi Péterné* és *Varga Ildikó*, vagy akár *Vajda Erik* és *Kuruc Imréné* hol pontosan érvelő, hol kissé ledorongolva támadó válaszai nem kíváncsítottak besteller-listára a polémia fénykorában sem. Azt mondhatnók: egyik oldalról alultájékoztató, másiktól meg érdektelenség mutatkozik. E furcsa

kettősség eredménye aztán a hirtelen föllobbanó vita az első új szabvány, az *MSZ3424/1* – 78 bevezetése után. Ne menjünk előre, tartsunk kronologikus rendet, amely ennek a történeti tárgyalásmódnak megfelel, ráadásul másfajta, elméleti felosztásra is lehetőséget ad.

Nemzetközi és magyar előzmények 1961-ig

Az előzményeket legpontosabban Szelle Béla és Domanovszky Ákos foglalja össze. Szelle Béla: „A századfordulón létrejön két katalogizálási rendszer, (P.I., A.L.A. Rules)* amelyek hatása messze túl terjed a nemzeti határokon. A nemzetközi egység bizonyos fokú megvalósítása következett be a követők két táborában. Nyilvánvaló, hogy a fejlődés új szakaszát az egységes nemzetközi katalogizálási szabályzat megteremtése (az osztályozás nemzetközi szabályzata már a századfordulón kialakult!) jelenti. A második világháború után kialakult helyzet kedvezett a nemzetközi egység kiépítésére irányuló törekvéseknek. Maga a gondolat már fél évszázada felmerült. James C. M. *Hanson* a levéltárosok és könyvtárosok brüsszeli kongresszusán 1910-ben azt javasolta, hogy az A.L.A. szabályzat alapján foglalkozzanak a problémával. A javaslat a német könyvtárosok részéről azonnal (azóta is!) ellenkezést váltott ki . . . A két világháború között eltelt évtizedek egyetlen eredménye az első könyvtári és bibliográfiai vilákkongresszuson (Róma, 1929) a katalóguscédula formátumában történt megegyezés volt . . . A második világháború utáni években az egységesítésre irányuló törekvés új lendületet kapott. A nemzetközi egység megvalósítása azonban eleve két nehézségbe ütközött.

1. A kétségen kívül korszerűbb elvi alapokon nyugvó angol-amerikai eljárást a német rendszer hívei nem kívánják alkalmazni.

2. A továbbfejlesztés alapjául kínáló A.L.A. szabályzat több vonatkozásban nem áll azon a színvonalon, hogy alapját képezhetné nemzetközi szabályzatnak.”¹

Domanovszky Ákos: „Az utóbbi években a könyvtári címléírás szabályai a könyvtárosok érdeklődésének előterébe léptek. A szakfolyóiratok világszerte egyre több címléírási kérdésekkel foglalkozó cikket közölnek, a címléírási szabályzatok reflektorfénybe kerültek, és miután évtizedekig látszólag a legnagyobb meglepedésre teljesítették szolgálatukat, most nemcsak sűrűsödnek, hanem többségbe is jutnak a hangok, melyek szerint e szabályzatok nem megfelelőek, fontos alapelveik elhibáztak, revíziójuk nemcsak elkerülhetetlen, hanem halaszthatatlan is. Különösen sokszor halljuk ezt a testületi szerzős címléírás szabályzásával kapcsolatban. Az amerikai könyvtárosok koncentrikus támadást intéznek e szabályozásnak, ha nem is alapgondolata, de majdnem minden fontosabb konkrét szabálya ellen. Másrészt viszont a Porosz Instrukciók körüli revíziós törekvések során egyre gyakrabban hallani a testületi szerzős címléírással kacérkodó német hangokat”.² A magyar helyzetre vonatkozóan: „Ausztia, Lengyelország, Magyarország, Bulgária katalogizálási gyakorlata évtizedeken keresztül a Porosz Instrukcióra épült. Magyarországon az OKBK (Országos Könyvforgalmi és Bibliográfiai Központ) 1924-ben dolgozta ki az első egységes katalogizálási szabályzatot. (A központi címjegyzék katalogizálási szabályai. Bp. 1928.), mely a Porosz Instrukcióhoz képest az anonim művek leírásában mutatott eltérést

* P.I. = Porosz Instrukció, A.L.A. Rules = ALA-(American Library Association) – szabályzat.

a mechanikus címrendszo bevezetésével. Javított kiadása (A címfelvetel szabályai. Kiad. az OKBK. Bp. 1944.) már a testületi szerzöt is alkalmazta. Az MSZ 3424–52 Könyvtári címléirási szabályok 1953. július 1. Bp. 1952. szabvány szintén a mechanikus címrendszo és a testületi szerzö felhasználását írja elő.”³

Nemzetközi helyzet: „A címléirási szabályok nemzetközi egységesítésére irányuló törekvés a háború befejezése óta jelentkezik. Az indítóok kézenfekvö: a tudományok és a technika viharos fejlődése, és a fokozódó együttműködés tudományos téren parancsolóan megkövetelik mindenkitöl a gyors tájékozódást a világ legtávolabbi sarkában elért új eredményekről, és ezzel egyre jobban előtérbe tolják a gyors nemzetközi bibliográfiai szolgáltatások és ezek előfeltételei megteremtésének követelményét . . . az IFLA . . . az elvi vita területéről a cselékvés terére tolja át az ügyet. A Szövetség tanácsa 1954. évi zágrábi ülésén egy munkaközösséget hozott létre, amelyet . . . azzal bízott meg, hogy 1955 november 30-ig tegyen jelentést a szerzö nélküli és a testületi szerzös művek főfelvételeinek megszerkesztésénél követendő elveket illetöleg.”⁴ „A munkabizottság a kényes kérdéseket kompromisszumos eljárással próbálta megoldani. A vitás kérdések egy részénél két engedélyezett lehetőség között szabad választást tesz lehetővé a fölap rendszavát illetöleg, de kötelezővé teszi a nem választott rendszónak a melléklap rendszavaként való alkalmazását. Az IFLA tanácsa 1957-ben elhatározta, hogy világkonferenciát hív össze. Ennek előkészítésére 1959-ben Londonban munkaértekezletet tartottak, melynek alapját 15 tanulmány képezte, köztük olyan szerzöké, mint *Lubetzky* és *Ranganathan*. A tervezett világkonferenciára 1961 öszén került sor. A konferencia . . . a katalógus célját illetöleg *Lubetzky* koncepcióját fogja kiindulási alapnak tekinteni (1. a művek identifikálása; 2. ugyanazon mű valamennyi kiadásának, fordításának, valamint ugyanazon szerzö valamennyi művének egy helyen való egyesítése), a katalógus szerkezetére vonatkozólag pedig a fölap, melléklap, utalólap megkülönböztetést alkalmazni akarja.”⁵ Más megközelítésben: „A (párizsi) konferencia célja: megegyezés a leíró katalógus rendszavainak megválasztására és formájára vonatkozó alapvetö elveket (értsd: alapvetö szabályokat) illetöleg. Ezt a célt a konferencia két tételből kiindulva törekedjék elérni: 1. A katalógus célja: egyrészt megtalálhatóvá tenni a konkrét könyvet magán a könyvön szereplö neve vagy pedig a könyvön megadott cím alatt, másrészt pedig egy helyen egyesíteni ugyanannak a műnek valamennyi kiadását és fordítását, valamint ugyanannak a szerzönek valamennyi művét; 2. A katalógus minden egyes tételről készült fölapból és szükség szerinti melléklapokból és utalásokból tevödik össze . . . A katalógus első feladatának megformulázása . . . magában foglalja azt a kivételt nem ismerö követelést, hogy a könyv adataitól eltérö főfelvetel esetén föltétlenül kell készíteni a könyv adatain felépülö melléklapot is. Azt a kérdést viszont, hogy a fölap rendszavát az irodalmi mű vagy pedig a konkrét könyv alapján kell-e megválasztani, vagyis, hogy a katalógus két feladata közül melyiket illeti az elsőség, az ismertetett két tétel már nem dönti el . . . nyitva akarja tartani a munkabizottság javaslataiban megjelölt kiskaput: az alternatív rendszöt, a fő- és melléklap megcserélésének engedményét.”⁶ Bármilyen hosszú is, kénytelenek vagyunk foglalkozni a konferenciával még tovább, mert az idézésre kerülö problémák fontos és máig élő kérdesei a katalogizálási gyakorlatnak és elméletnek. Határozottan ki kell jelenteni, – hiszen ez jelen dolgozat célja és értelme, – hogy az alábbi kérdéseknek semmi köze nincs az ISBD alapú bibliog-

ráfiai leírások szabályzataihoz, az MSZ 3424/1–78 kritikájához, mert az ezekkel a kérdésekkel nem foglalkozik, hanem csak egy váz, melyből – az alábbi A–F pontokban ismertetett kérdések megoldása után – kitűnő katalógus jöhet létre. De csakis utána! Tehát már a londoni jelentés⁷ a következő problémákat sorolja fel mint megvitatandókat.

„A. A főlap funkciója a katalógus két feladatának szemszögéből.

B. A főlap rendszavának megválasztása: 1. a névtelenül megjelent, de ismert szerzőjű műveknél; 2. a sokszerzős műveknél, különös tekintettel a.) a többes szerzőség különböző formáira (társ szerzőség, elkülönülő részmunkák, gyűjtemények) és b.) arra az esetre, ha a szerzők száma meghalad egy bizonyos számot (pl. hármat).

C. Az egyéni szerzőket illetően megvizsgálendő 1. a több nevet használt vagy több néven ismert szerzők esetében a rendszóul választandó név kérdése; 2. a változó nyelvi formákban előforduló neveknél használandó névforma kérdése; 3. a rendszóul használandó név-elem kérdése, a.) az európai eredetű összetett és prefixumos neveknél és b.) a nem európai neveknél.

D. A testületi szerzőséget illetően megvitatandó 1., hogy helyezünk-e el katalóguslapokat a testületi szerzők neve alatt, és ha igen, milyen körülmények között; 2. megvitatandó az alárendelt testületek nevének a.) önálló címfejként és b.) a fölöttes testület neve mellett alcímfejként való használata; és végül 3. a földrajzi nevek rendszóként való használata nem területiális jellegű testületek (államok, tartományok, városok stb.) esetében.

E. A címszavakat illetően megvizsgálendő 1. a címváltoztató anonimák rendszavának és 2. a címváltoztató sorozatok és periodikák rendszavának a kérdése.

F. Bizonyos kiadványfajtákat illetően megvizsgálendő a formai címfej, ill. al-címfej használata.”⁸

Kérem, minden könyvtáros, ki kényszerűségből vagy érdeklődésből végigrágja magát ez idézethalmazon, tegye szívére a kezét, s vallja meg:

1) Van-e ezeknek a kérdéseknek közülük az ISBD alapú magyar leírási szabványokhoz? (MSZ 3424)?

2) Megoldották-e ezeket a kérdéseket az ún. „alkalmazási” szabványok (MSZ 3401, 3423 és 3440, 3493, vagy az MSZ-KGST 1362)?

3) Szabad-e az ISBD-t felelőssé tenni a hazai katalógusok rendjének megváltoztatásáért?

4) Mi az oka az ellenkezésnek az ISBD-vel szemben?

5) Merrel lehet a kivezető út?

Az én válaszaim e kérdésekre a következők:

1) Nincs! Az ISBD alapú leírás helyett bármi más alkalmazható lenne, ha az az ISBD-hez hasonló minőségű változat volna: az ilyen alapon készült leírás beépülhet jó és rossz katalógusba egyaránt, az A–F-ben felsorolt kérdéseket önmagában semmilyen leírási váz nem oldaná meg.

2) Ezek a kérdések nem megoldottak, a megoldásukra hivatott alkalmazási szabványok egyszerűen más megoldást adnak a kérdésekre, mint az egységes szövegbe foglalt MSZ 3424–60.

3) Nem! Alkalmazásának szabványaként leírható lett volna az MSZ 3424–60 beso-

rolási adatokat szabályozó része szó szerint is. Ebben az esetben a magyar betűrendes leíró katalógusok semmit nem változtak volna tartalmukat illetően, csak a leírás külalakja lett volna áttekinthetőbb és egyszerűbb.

4) Az, ami miatt ezt az 1961-ig tartó folyamatot összegezni igyekeztem: vagyis az ISBD alapon készült szabványt kezdettől fogva és következetesen összekeverték vagy éppen „csak” egybecsúsztatták az A–F kérdések megoldására hivatott szabványokkal, így aztán ezek hibáit – kevés hozzászóló kivételével – amason kérték számon. Ez majd a későbbiekből kiderül. Világosan kell látnunk, hogy az ISBD csak azért kerülhetett a támadások pergőtüzébe egy oldalról és egy eufórikus fogadtatásba más oldalról, mert az alkalmazását sürgetők, a nemzetközi katalogizálási gyakorlatot–elméletet ismerők, fenti szétválasztást tudták – erre egyébként az irodalom is bizonyítékot ad – s ismerték az ISBD előnyeit is, míg ezt így, ilyen formában, a leendő használóknak nem adták tudtára, a leírás és szerkesztés problémáit egybeolvasztották. Ez még olyan nagynevű könyvtárosokat is megzavart mint Csúry vagy Vajda. Vagyis: mivel a változások az ISBD-vel kezdődtek, s a párizsi konferencia végül nem hozta meg a kívánt eredményt A–F pontok tisztázásában, a könyvtárosok a változás és a megoldatlan kérdések miatt érzett fölháborodásukban az első jövevényen „verték el a port”. Régi szokás: a rossz hír vivőjét megbüntetik, esetleg le is bunkózzák.

5) Az általam felfedezni vélt kivezető útról később!

1962–1978. Az ISBD csendes hazai honosítása

Visszakanyarodva a párizsi konferenciához, annak eredményeiről Domanovszky Ákos ír,⁹ s ez az írás alapul szolgál később Csúry Istvánnak, aki zászlóvivője volt az ISBD-ellenzők „táborának”. (Az ő cikkei, tanulmányai 1979-től jelennek meg, ezért azokkal majd ott kell foglalkozni.) Itt most csak annyit jegyeznek meg, hogy Domanovszky egy másik, viszonylag korai, 1966-os „megnyilatkozásán” kívül¹⁰ 1962 és 1979 között a magyar könyvtári szaksajtóban a katalógusokkal és a leírással foglalkozó tanulmány, amely nagyhatású, előremutató lett volna, nem jelent meg.

Csendes hazai bevezetés – ez jellemző erre a 16 évre. A párizsi elvek bekerültek a tankönyvekbe (3 alapelvként), a „vihar” a testületi szerző körül ült, mindenki dolgozott a maga módján. A korszak – záró – nyitó- konferencia és részvevői már új dolgokon törték a fejüket, s magyar figyelők sem ültek tétlenül. Eredmény: 1973-ban a nagyobb magyar könyvtárak feldolgozó osztályai megkapták az MSZ 3424/1 T/72. XI. szabványtervezetet.¹¹ Az összes további tévedés valószínű alapja az a tervezet, amely igazán (és úgy látszik kitörölhetetlenül) összemossa az ISBD alapú leírást és az alkalmazási szabványokat avval, hogy egységes szerkezetben – az MSZ 3424–60-hoz hasonlóan – közli őket. Nézzük miről van szó: „A magyar könyvtári címleírási szabvány revíziójára a Magyar Szabványügyi Hivatal 1967-ben bizottságot szervezett. Az MSZ 3424 módosítására problémakörönként írásbeli javaslatok készültek. Az egyes szabályokra vonatkozó viták előtt a bizottság az alábbi általános elvekben állapodott meg:

1. A címleírás, illetve a leíró katalógusok alapfeladatait illetően a párizsi konferencián elfogadott ajánlások irányadóak.

2. A címleírasi szabványok revízióját a nemzetközi egységesítési törekvésekkel összhangban kell megoldani. A szabványok kialakításához figyelembe kell venni mind a nemzetközi, mind pedig a nemzetközi hatású nemzeti szabályzatokat is.

3. A nemzetközi egységhez való alkalmazkodás mellett kötelességünk a hazai legjobb katalogizálási hagyományok megőrzése és a hazai gyakorlat egységének biztosítása is. Tehát az MSZ 3424-ben már érvényesített elvének megfelelően, mind a tudományos, mind a közművelődési könyvtárak gyakorlatát egységesen kell szabályozni.

4. A szabályzatban érvényesíteni kell a számítógépes technika alkalmazásának szempontjait is.

5. Az új szabvány felépítésében szabványsorozat legyen és a különböző dokumentumtípusok szabványosításáról külön-külön szabványlapok kiadásával kell gondoskodni.

6. Az egyes dokumentumtípusok sajátos címleírasi problémái mellett kívánatos lenne a katalógusok különböző szintjeinek (teljes, egyszerűsített, csoportos, elemző) szabályozása is. (Ez később pontosan teljesül is. P. L.) A konkrét javaslatok megvitatásával közel két évig foglalkozott a bizottság . . . A szövegezés munkáját nemcsak az anyag mérete és bonyolultsága nehezítette meg, hanem az a körülmény is, hogy párhuzamosan folyamatban voltak a párizsi konferenciát követő és az előbbieken ismertetett újabb nemzetközi szabályozási munkák is, ezek eredményei pedig általában csak késéssel voltak hozzáférhetők. Így például a címleírás szövegét szabályozó ISBD csak 1971-ben jelent meg és csak 1973 tavaszán kaptuk kézhez”.¹²

A magyar címleírasi szabvány revízióját tehát nem az ISBD miatt kezdték meg, hiszen a „címleírás szövegét szabályozó ISBD csak 1971-ben jelent meg és csak 1972 tavaszán kaptuk kézhez”, hanem a párizsi konferencia ajánlásainak feltétel nélküli adaptálása volt a cél, az ISBD csupán később került bele a képbe. Így lesz teljes az összecsúszás, így lesz bizonytalan a támadások iránya, célja, hiszen ha a változtatás célja sem egészen tisztázott, akkor a változtatások ellen szóló érvek sem lehetnek pontosak! A szabványbizottság a későbbiekben persze rájön arra, hogy bár előbb voltak a párizsi ajánlások, utóbb az ISBD, mégis ezzel kell előbb foglalkozni, azért, mert ez a váz amelyre az ajánlásokat rá lehet húzni. Ezért aztán ezt az 1972-es tervezetet egy tollvonással elintézi majd a szaksajtó. Mielőtt e tollvonáshoz jutnánk, azért annyit elmondanék: a tervezet 1–13. oldala foglalkozik az ISBD-vel, a többi a később besorolási szabványokként megjelent előírásokat közli, a párizsi ajánlások után szabadon.

Az a bizonyos „tollvonás” Fügedinétől ered: „Míg az MSZ 3424 1972-es (hatályon kívül helyezett) tervezete az ISBD/M 1971-es változatát vehette csak figyelembe, az új magyar szabvány már az ISBD/M első szabványos kiadásán alapul.”¹³ De ne szaladjunk előre! Vessünk a nemzetközi szabályozásra egy pillantást! *Szilvássy Zoltánné* írja: „Az ISBD(G) koncepciójának a szélesebb szakmai nyilvánosság előtti ismertetésére egyébként először Magyarországon került sor, annak az előadásnak a keretében, amelyet Michael Gorman a Bibliographic Standards Office (British Library, London) vezetője tartott Budapesten 1976. január 8-án. A bibliográfiai leírás nemzetközi szabályozásának munkálatai hosszú évekre nyúlnak vissza. Michael Gorman 1966–67-ben megbízást kapott az Unesco-tól és az IFLA-tól egy tanulmány készítésére, amelynek célja a legkülönbözőbb eredetű

és szerkesztésű nemzeti bibliográfiákban előforduló közös adatelemek elemzése volt. E felmérés eredménye alapján vázolta fel Gorman javaslatában a szabványos bibliográfiai leírás lehetőségét. Így vette kezdetét az IFLA keretén belül a konkrét ISBD (International Standard Bibliographic Description)-program.¹⁴ Tehát a magyar szabványbizottság akkor ült össze, amikor az ISBD program kidolgozására az IFLA és az Unesco még csak megbízást ad ki Gorman úrnak. Mint ki nagy felfedezést tesz egyre hajtogatom: ugye, nincs köze az ISBD-nek az MSZ 3401, 3440 stb. alkalmazási szabványokhoz? Vagy annyira igyekszünk, hogy még az IFLA-Unesco gondolatát is kitaláljuk? Az ISBD(M) tömörített szövegével Horváth Magda fordításában ismerkedhetünk meg. „(Az IFLA Katalógizálási Bizottságának tervezete, amelyet az ISO/TC—46WG6 elé terjesztett Washingtonban, 1974 november 14–15-én tartott értekezleten.”¹⁵ E szöveg 4. bekezdése: „. . . Az ISBD(M) alkalmazásával létrejött leírást rendszerint nem önállóan használják, hanem az legtöbbször csupán része a katalógus, vagy más bibliográfiai jegyzék tételeinek. A tételek rendezésére szolgáló rendhatározó tényezők (fej stb.) kívül esnek az ISBD(M) hatályán, ezekkel a szabvány nem foglalkozik.”¹⁶ A tömörített szöveghez Fügediné fűzi a magyar hozzászólást: „Az ISBD(M) rövidített változata igen jó tömörítése a szövegnek, ugyanakkor világos, egyértelmű, szerkezete logikus, jól áttekinthető.”¹⁷ Ez így igaz, de arról nem esik szó, hogy közben mi lett a magyar szabványtervezettel? Arról megint csak azok tudnak, akikhez az új tervet megküldik.¹⁸ Ez már ISBD(M) adaptáció a javából semmi besorolási adat. „. . .különös tekintettel az információs, és ezen belül könyvtári célokra elengedhetetlen nemzetközi információcserére — a magyar szabvány lényeges elemeiben nem térhet el az egyébként is bevált ISBD/M-től.”¹⁹ Tekintettel arra, hogy a nemzetközi előzményekről szó esett (nem véletlenül idézgettem!) megkézdezném: hol is vált be 1977-re az ISBD? Elkezdték alkalmazni, de ki tudja: bevált-e, mint ahogyan egy mondatnál hátrébb megerősíti a szabvány még egyszer: „. . . mivel ezek az alapelvek beváltak . . . nincs mód arra, hogy eltérjünk a nemzetközi szabályzattól.” Ez egyértelmű szöveg. Jön is az új szabvány, az első a sorban, az MSZ 3424/1–78. Jóváhagyva! 1978. ápr. 21 Hatályba lép: 1980. I. 1. És meg is szólal a szaksajtó. A megjelenéssel majdnem egyidőben, kicsit talán utána. Bizonytalanságom onnan ered: nem tudom mikor jelent meg pontosan az évben a Könyvtári Figyelő 2. vagy a Könyvtáros 4. száma, melyekben erről tájékozódhatunk. Ahogyan az egyvonalban állás a fobicban lesnek számít, úgy bizony itt az egyidejűség szintén hiba! Sokkal előbb-jobb lett volna! A tervezetek nem juthattak — nem is jutottak —el mindenhová! Fügediné a következőket írja: „1977-ben a szocialista országok nemzeti bibliográfiai szakértőinek tanácskozása az ISBD/M kötelező nemzeti bibliográfiai alkalmazása mellett foglalt állást.”²⁰ Vagyis ez volt a tervezet szigorúságának hátterében! Megtudhatjuk az írásból azt is, hogy az MNB a számítógéptechnika alkalmazásával egyidejűleg vezeti be az új szabványt az 1978/8. füzetből, s hogy alkalmazzák már a svédek, dánok, hollandok. Franciaország és a Szovjetunió pedig egyenesen országos szabványként jelentette meg hiteles fordítását,²¹ sőt a japán és perzsa nyelvterületen is kacérkodnak vele. Hát bizony, erről a vonatról nem szabad lekésni. De félre a tréfát! Lesznek még itt komoly dolgok. Addig is megtudhatjuk a Könyvtári Figyelőből hogy a magyar szabvány nem fordítás, hanem adaptálás (többkötetes könyvek leírását részletezi, megengedi az eredeti írásrendszer átírását, egyszerűbbé teszi az adatok közlését, szabályozza a sorozá-

tok leírását, szabályozza az analitikus leírást stb.), valamint néhány műhelytitokról (terminológiai viták stb.) is föllebben a fátyol. Összességében korrekt ismertetés – bár két-három, öt évvel előbb esett volna meg, mondjuk az 1972-es tervezet utószava helyett –. Ezen fölül a következőket írja: „A szabványtervezet kidolgozásában illetve megvitatásában minden könyvtártípus képviseltette magát . . . A katalógizálók többsége egyetértett a nemzetközi szabályzatokhoz való igazodás szükségességével, gyakran hangsúlyozott aggály volt azonban, hogy az új szabvány alkalmazása megbontja a könyvtári katalógusok egységességét. Azt nem kívánjuk vitatni, hogy ez az egységesség mennyiben valószínű, és mennyiben fikció csupán. Fontosabb érvnek érezzük, hogy a *katalógusok szerkesztését elsősorban a besorolási adatok megválasztása és alakja, nem pedig a leírás szövegében használt jelek, vagy impresszumadatok sorrendje határozza meg, így az ISBD/M-re alapozott új szabvány bevezetése nem teszi szükségessé a katalógusok lezárását, új katalógusok megkezdését.*”^{2 2}

A szöveghez három dolgot érzek szükségesnek hozzáfűzni:

1. Ha a 77-es tervezet úgy fogalmaz, ahogyan, akkor mit lehetett megvitatni?
 2. Az a bizonyos egységesség- a közművelődési könyvtárakban- megvolt, mert az Új Könyvek 1964-től egységes leírást hozott! (Más kérdés, hogy abból milyen katalógust szerkesztettek! Most én csak az alap – a katalógustétel – egységéről beszélek.)

3. Az idézet általam *kurzíválással* kiemelt részét kellett volna terjeszteni a könyvtárosok között. Ennek kellett volna – ma közkedvelt szóval – szlogennek lenni. Ha ezt időben tudatosítják, nem csak két helyen írják le (a másiról később), pontosan megfogalmazzák, akkor biztosan elemi erejű lett volna a tiltakozás a besorolási adatok megváltoztatása ellen. De hát amikor ez a mondat a Könyvtárosig és könyvtárosokig eljutott, már késő volt.

1979-től napjainkig. A nagy változások kora

1979-ben az említett első új szabvány és az ismertetések nyomán^{2 3} megjelenik Csűry István vitacikke,^{2 4} amelyben a szerző rendkívül nagy felhevültséggel, mindenki felé és mindennel vitába száll. Domanovszkyt megrója, mert nem tiltakozott erélyesen a párizsi konferencián, elveri a port a testületi szerzőn, nagy apparátust vonultat föl az olvasók keresési szokásait ismertetendő, azt bizonygatva, hogy a szerző primátusát valami veszély fenyegeti (a leírásban igen!), elveti az ALA utánzását és az ISBD-t, kiáll mindenféle változtatás ellen. Ezzel aztán a válaszadóknak ad is rengeteg támadási felületet, hiszen olyan ellen hadakozik, amit úgyis be kell vezetni (ISBD alapú leírás), s ehhez keveri azt, ami majd a besorolási szabványok ügye lesz. Azoké, melyeket az MNB az 1978/18-as füzetből, a nemzetközi irányelvek fordításai és talán az 1972-es tervezet alapján, már használni kényszerül, hiszen ISBD leírású tételeit valami szerint – a még nem létező besorolási szabványok preconcepcionált változata szerint? – rendeznie kell. Ráadásul a vita Vajda Erik váratlan kijelentései miatt – a főlap melléklap viszonya – ki is siklik, evvel kénytelen még foglalkozni Domanovszky és Varga Ildikó is válaszcikkeikben. A vita odáig fajult, hogy Csűry válaszában „vagylagos címe” (hogy a terminológiát használjam) már azt kérdi, hogy

egyáltalán „ki, mit mondott?”²⁵ Domanovszky cikkéből²⁶ csak azért nem idézek, mert pompás írás, akit érdekel a vita, elejétől végéig olvassa el. Kiigazítja Csűryt is és Vajdát is, olyan stílusban, amelyet a magyar könyvtári irodalomban valószínű csak ő tudott. Idézek viszont Varga Ildikótól: „Az, hogy az ISBD-n sok az angolszász vonás (bár csak egyet neveznek meg a vitázó felek), és kevés a magyar, egyáltalán nem meglepő. Így van ez a tudomány sok területén, a könnyűzenéről nem is beszélve. Ámde miért „sputnik” a sputnyik angolul? Mert az orosz nyelvterületen született. A tanulság: aki hamarabb hozza létre a jobbat, annak előnye van azzal szemben, aki a még jobbat szeretné – de nem csinálja.”²⁷ Hát kérem, ez is szlogen lehetne . . . S mindez azért mondható el, mert a vitázók – Csűry is – mindenfelé vágnak, minden változás ellen tiltakoznak. Ahelyett, hogy az ösztűz a besorolási szabványok megváltoztatása ellen irányulna. No de, ha a változtatások iránya homályos, vagy egy-két közhely magyarázza azokat (számítógép, nemzetközi alkalmazás-alkalmazkodás), akkor a tiltakozás is csak találmányra csapkodhat . . . ” Miért vagyok az új szabvány feltétlen híve? Mert mióta megtanultam (megtanultam!) azóta nem tudok eligazodni a régiben. Az új szabvány ugyanis logikusabb, kevésbé támaszkodik a leíró tudására, figyelmére; kevesebb szakmai tudást követel meg a katalógus használójától is, mivel egyértelműen rögzített helye és jól meghatározott értelme van minden adatszoportnak és adatelemnek, kiterjeszthető más dokumentumtípus leírására is, nemzetközi alapelvekre épül és gépi feldolgozásra is alkalmas.”²⁸ Minden szkeptikus megjegyzésem ellenére – vagy éppen azokkal együtt is – egyetértek Varga Ildikóval. Kivéve az utolsó fél mondatot. „Paul Fasana már 1975 őszén metsző gúnnyal tiltakozik az ellen, hogy tendencia lett konfúzus változások mellett azzal érvelni, hogy a bibliográfiai adatok gépi feldolgozása miatt van rájuk szükség. Félreértések elkerülésére: az Egyesült Államokban felléptetett különféle, egymással nem egyszer inkompatibilis előírások a „szabványosítási” divatja ellen érvel-háborog, nem önmagában az ISBD-t minősíti konfúzus változtatásnak. (Paul Fasana: *Serials Data Control-Cuppert Problems and Prospect=Journal of Library Automation*, March 1976.) Úgy vélem nálunk háromféle dolog történik. A szabvány elfogadása nehéz, hosszas tájékoztató munkával jár, ami közben bocsánatos bűn, ha az egyik újat a másik újjal talán tévesen összekapcsoló hallgató számára az előadó inkább a szabvány részleteit s nem a gépesítés-ISBD viszonyt precizírozza. Kevésbé bocsánatos bűn a szabvány melletti meggyőző érvelés helyett ráhagyni a hallgatóra, hogy az automatizálás miatt így is úgy is el kell fogadnia. Végül szégyelleni-való, de előfordul, hogy a hallgatót nagyvonalúan félretájékoztató, durva egyszerűsítéssel az automatizálás az új szabvány (egyik) okaként szerepel.”²⁹

Itt be is fejezhetném az írást: véleményem szerint ez a magyar szabványosítás története dióhéjban. Az egész hosszú fejtegetés helyett ez a pár sor is megjelenhetne. Nem tettem mást, csak ennek illusztrálására gyűjtöttem adatokat (ezért is adtam az alcímet!). Az a gyakorló katalóguskészítő vesse rám az első követ, aki hasonló cikket nem hasonló végeredménnyel írta meg. De hát földadatom az új szabványok bevezetésének történetét összefoglalni, tovább kell mennem.

A szűk körben terjesztett MSZ 3424 T/77.V./ magyarázó feljegyzései ugyancsak tisztázzák, amit Fügediné és az ISBD tömörített szövege is (ez is későn van, és még rá-

adásul keveseknek hozzáférhető) jelez: „A besorolás céljaira szolgáló adatelem megválasztásával, közlésmódjával és egyéb kérdéseivel kapcsolatos szabályokat, illetve ezek változatait az alkalmazási szabványok tartalmazzák . . . Javasoljuk, hogy a tervezet olvasói, véleményezői ezt a körülményt is vegyék figyelembe és ne kérjék számon a tervezettől az említett besorolási (címfaj rendszó) elemeket.”³⁰ Szegény Csúry az egybemosások miatt mindent az ISBD-től kér számon, a válaszadók bele is fullasztják „részlet” tévedéseibe, részletkérdésekbe, mások meg a szabványtervezet bevezetőit olvasva (a könyvtárosok nagy része meg miről sem tudva, sajnos) hallgat. Ez érthető az előzmények után, melyeknek fényében bárki válaszolhat Varga Ildikónak: „. . . csodálkozom, miért a hazai bevezetés küszöbén robbant ki ez a vita, ahelyett, hogy öt vagy akár tíz éve kezdődött volna.”³² Én is felteszem hát a költői kérdést: ugyan milyen formában és hogyan robbanhatott volna ki vita, ha az előzmények olyanok amilyenekkel megismerkedtünk?

Hogy tovább léphessünk, megint Varga Ildikót kell idézni: „Ez a kérdés egyik feléről miként épül a katalógus? A másik fele, vagyis, hogy miként lehet használni az új szabványok szerinti cédulákból álló katalógust: jobban-e, mint a régit vagy rosszabbul, valóban megválaszolhatatlan. Egyrészt mert még nincs ilyen katalógusunk (hát akkor honnan vették a tervezet összeállítói, hogy az alapelvek beváltak? P. L.), másrészt mert amilyen most van, annak használatát sem vizsgálták, legalábbis egyesek ezt állítják.”³² Nos, ez így remteljesen világos. Az egyik kérdés valóban az: miként épül a katalógus? A másik kérdés – a mi vizsgálódásunk szempontjából – nem az: hogyan használják, hanem az: miből készül, miként? A katalógus használata (használhatósága) ettől függ! Miként-miből? Jó katalógus készülhet – készült is sok – a régi szabványok alapján leírt tételekből is. Rossz készülhet az ISBD alapú, új besorolási adatok szerint összeállított tételekből is. Attól függ a „mit”, „miként” használom föl? A kőbaltával is lehetett eredményesen ölni, a lézerfegyver is csődöt mondhat. A „miből”-t a besorolási szabványok határozzák meg. Mint előrevetítem már: ezek nem hoznak semmi újat a régivel szemben, csak mások.

Eleget tesznek a párizsi elveknek – csakúgy, mint a régi – vagy az egységesített cím és a „Művek” fiktív cím bevezetésével még szét is szakítják a hazai gyakorlatot, hiszen ezeket a közművelődési könyvtárak nem használják-, gyakorlatilag a mechanikus címrendszót is engedélyezik, és a végletekig belebonyolódnak – elődjükhöz hasonlóa – a testületi rendszó testületileg elfogadott gubancába. Csak a testületek nevét most nem úgy kell leírni mint régen. Az egyéni szerzős neveknél nincs „gond”: nem hoz alapvetően újat a régihez, csak sok konkrét esetben – mást. Most meg úgy tűnik, én kiabálom a változtatás után? Igen! Ha már változtatni kell, akkor a hibás alapelvek eltörlésével változtassuk meg a gyakorlatot, ne néhány (nem is olyan kevés) gyakorlati tétel megváltoztatása mellett hagyjuk meg a régi-rossz-elveket. Ami elvi változást is jelent: az új hazai szabvány, és ami elvi változást ugyan nem hoz, de a többihez viszonyítva nagy átalakulást mutat, betűrendbe sorolási szabvány. A tételszerkesztés nem okoz különösebb megrázkódtatást, nagyjából a régivel egyezik (mikor-mi lesz a főap meg határozási szabványt is érintsük – bocsánat: terminológiai változás – hogy a főap meg határozási szabványt is érintsük – főlap-főtétel, melléklap-melléktétel. Kérem, ne ez nem 100%-ig igaz esetleg, akkor az egészből ne ezt az egy részletkérdést ragadják majd ki, ha kritizálni akarják írásomat! Ez már az 1979-es vitát is kisklatta, kishíján!) Szóval – az ISBD-hez csapva jön csóstitül az új

szabványok sora, melyek azt határozzák meg miből épül majd a katalógus? De milyen hosszú ideig jönnek! De mennyien vannak! 21 db 1978–1985-ig!

A könyvtár képes-e ebből a sok szabványból (oldalanként jelenleg 4,– Ft) szükség szerint vásárolni? Mikor lesz teljes? (mert ugye hiányoznak még az állóképek, hangfelvételek, mikrofilm lapok, mozgóképek, régi könyvek, kartográfiai anyagok, nem publikált úti jelentések stb. bibliográfiai leírásának vagy görög, héber, japán stb. betűk átírásának szabványai. Ezekhez csak útmutatók léteznek és nemzetközi ajánlások, de magyar szabvány nem!) Mikor lesz változatlan? (Új, javított kiadás is készül.) Mikor lesz kiadható egy kötetben? (Nyilván, ha teljes és változatlan lesz! De akkor újra a kérdés: mikor lesz teljes és változatlan?) Miért kellett apránként bevezetni? Miért kellett megjelenés előtt már az elképzelt szabvány szerint dolgozni? Mikor lesz jó egyetemi és főiskolai, alap- és középfokú tankönyve? Csúrynek, a változatlanság őrének és a számítógépes hozzászólónak igaza volt: a változtatás szele mindent elsöpört. Mit tesznek a szabványalkotók? A KMK? Az egyetem? A felső-közép-alapfokú oktatás? Lelkesen propagálják az újat. Szerencsére tartítják is! KMK tanfolyamok sorban: legjobb a könyvek leírásáé. (Szelle Béla kitűnően interpretálja az új szabványt is. Nem lehet, nem megérteni, nem elfogadni.) A hangzó dokumentumok leírásáé gyengébb (nincs szabvány!), az időszaki dokumentumoké is az, (változik az új szabvány is!). Van aztán besorolási, betűrendbe sorolási és oktatásra (könyvtárosi alap- és középfokú tanfolyamon) jogosító tanfolyam is. Varga Ildikó sorozatot ír „Mi legyen a katalógusokkal?” címmel a Könyvtárosban.³² Varga Ildikó – e témáról előadásokat is tart. Szóval teljes: gözzel folyik a propaganda és a tanítás. Mindenki magol. Vita nincs (illetve néhány tanfolyami órán és konferencián, némi . . .) Magoljuk a szabványokat melyektől Csúry István – sajnos hiába és rosszul – annyira óvott minket, s amelyek – már, itt-ott tettem rá célzást, többre ehelyt nincs lehetőség – semmit, vagy nagyon keveset oldnak meg az elején idézett A–F pontokból. Mint mondtam, csak mások: Központi Statisztikai Hivatal helyett most van Magyarország. Központi Statisztikai Hivatal. Ez az egy változás például hány változtatást jelent a mi 200 ezer dokumentummal „bírkózó” katalógusunkban és át lehet rajta vezetni a változásokat? Jut eszembe: mi van a nagy tudományos könyvtárak katalógusaival? Talán még olyan is van, amelyik nem foglalkozik a kérdéssel?

No, addig jutottunk a szabványosításban. És most jött a gyakorlat. Az Új Könyvek és a könyvtárak. „Az Új Könyvek 1981-es, szabadlapos évfolyamának első negyedéve lezárult. A mostani 8. számmal azonban nemcsak az újabb negyedév indul útjára – de – úrhajózási műszóval élve – berobban a második indítómű is: a recenziók élén immár a gépi úton előállított, a Magyar Nemzeti Bibliográfia munkatársai által programozott, az új szabvány szerinti, azaz az új változat nélküli bibliográfiai leírások állnak . . . A nyomtatott katalóguscédulák, miként eddig, most is a hagyományos leírásokat fogják tartalmazni, az új típusú leírás 1982-től válik majd általánossá . . . Minden reformnak, minden változtatásnak ára van. Az új leírások nemcsak abban fognak eltérni, ami feltétlenül szükséges (a szabvány és a gépi előállítás diktálta módosítások), hanem pl. a szakozás tekintetében is . . . Előfordulhat, sőt nagyon is alószínű, hogy a mostani és ezután következő számszámok, ETO számok eltérnek az eddigektől: természetes, hiszen más műhelyben készülnek. Változatlan lesz viszont a tárgyszó-katalógus alapjául szolgáló tárgyszó-kincs, vál-

tozatlanul adjuk (jóllehet a gépi program ezeket az adatokat nem tartalmazza) a Cutter-számot és a raktári jelzeteket.”³⁴ Innentől kezdve mindenki magán tapasztalhatta, mit jelent a szabványok változása. 1981. szeptember 25–26-án Kecskeméten az MKE és az OSZK-KMK tanácskozást rendez időszerű bibliográfiai kérdésekről.³⁵ A problémakörök: mi legyen a katalógusokkal (befagyasztás, átépítés, újjáépítés), változó ETO-számok, főtétel besorolási adatának leírása (cirill nevekre külön tekintettel), egységesített cím, ezen belül is a „Művek” típus, testületi szerzők nevének szabályozatlansága (azóta a megjelent szabvány – bár talán egyértelműbb, mint a régi – sok változtatásával csak növelte a zavart), raktári jel és Cutter-szám hibák. Ehhez még a földrajzi nevek és személynevek szabványainak változásával okozott zavart, és az ún. tárgyi kivetítések körüli nehézségeket – földrajzi név, szerzői név itt is – lehetne hozzátenni, aztán teljes lenne a kép: ezekkel hadakozik ma is a könyvtáros, mert bizony ezek a régítől való eltérések – amelyek az esetek többségében egyszerűen hibák – ma is virulnak és bomlasztják katalógusainkat. A későbbi hozzászólások³⁶ is ezt bizonyítják. Az új szabványok bevezetése nyomán itt tartunk most. Ezért írtam a címben ?-lel a győzött szót! Fügediné, ki-e viták legtapasztaltabb és leghiggadtabb érvelő résztvevője a következő táblázatot adja:

a címléírás

<i>funkciója</i>	<i>módszere</i>	<i>eszköze</i>
a leírt kiadvány azonosítása	a kiadvány közlésének tükrözése	a leírás szövege (a bibliográfiai leírás)
tájékoztatás (egy szerző műveiről, illetve egy mű kiadásairól)	az adatok egységesített alakban való közlése	besorolási adatok

Mivel a két feladat (azonosítás és tájékoztatás P. L.) teljesítésének módszerei egymással ellentétesek, és mivel a katalogizálásnak mindkét feladatot egyidejűleg és egyenértékűen kell teljesítenie, ezért eltérő, de egymást kiegészítő eszközök alkalmazására van szükség. A tájékoztató feladatok ellátását a szerzői (személy- és testületi) neveket, valamint a címeket egységesített alakjukban közlő besorolási adatoknak (címfejeknek), az azonosítási funkció betöltését pedig a kiadvány adataihoz hű bibliográfiai leírásnak kell biztosítani.”³⁷

Ez a „másik hely”, amiről azt írtam előbb, hogy még kifejti a lényeges különbséget. De későn! Hiszen a párizsi konferencia 1961-ben meghatározta már az alapfunkciókat és megszabta a besorolási adatok megválasztására és alakjára vonatkozó alapvető előírásokat³⁸, a koppenhágai katalogizálási konferencia pedig már megvitatta az ISBD-t, a katalógustétel leíró részére vonatkozó nemzetközi szabványt. Vagyis, tisztázta a különbségeket és azonosságokat. Ez a magyar szabványosítás gyakorlatában úgy jelentkezett: az 1972-es terv éppen csak érinti az ISBD-t, az 1977-es csak ISBD, egy utalással a különbségekre és szigorú utasítással a sérthetatlenségre, 1978-ban megjelenik az ISBD alapú leírás

szabvány, s csak ekkor jön Fügediné idézett két magyarázata, de közben már készülnek is ám az alkalmazási és kiegészítő szabványok, a változások szükségességét az ISBD-re és a számítógépre fogva, s 1979-ben már kezdenek is megjelenni. Végül is, a késlekedő, vagy pontatlan magyarázatok, az utasítgatásos rendszer érdektelenné teszi a könyvtárosokat („úgyis be kell vezetni . . .”), s a tiltakozók (Csűry) sem láthatnak tisztán, hiszen az egész szabványügy még nem „tisztá”. Így alakulhatott ki a jelenlegi helyzet: ha a katalógizálási szabványokat egységként fogom föl, akkor azok egyik része jött, látott és győzött (könyvek ISBD alapú leírása), másik része – besorolási adatok – jött, látott, de még nem győzött, mert ezek változásai borították föl az eddigi rendet, s nem pedig az ISBD (ezt ugyancsak Fügediné világítja meg legelősebben), harmadik része meg még nem is jött (nem könyv anyagok leírása, más írásrendszerek átírása). Vagyis más oldalról: katalógusunk az azonosításnak (az MSZ 3424/1–8 esetében) kitűnően megfelel, a tájékoztatásnak meg . . . hát ezekről (3440/1–5, meg 3423 és 3401 és 3493 és 3423/1–2) jobb egyelőre nem beszélni. (Ezen szabványok alkalmazását az ÚK 82/1-es számától figyelem a mai napig, s listámat, mely a vélt vagy valós hibákat, a régi katalógustól való értelmetlen, főleges eltéréseket tartalmazza, bárkinek szívesen rendelkezésére bocsájtom!) Tehát a besorolási és alkalmazási szabványok nem győztek még, „csak” bevezettek és alkalmaztatnak. S mivel ezek a szabványosításnak oly jelentős részei maga a szabványosítás sem győzhetett még.

Hol itt a kiút? Ez volt az elején megválaszolatlan kérdésem. Véleményem szerint:

1. Mielőbb be kell fejezni teljesen a szabványosítást.
2. Amíg ez nem történik meg a könyvtárosok utólagos kérdéseire olyan választ kell adni, mint Fügediné tette³⁹, s nem olyat, mint Kurucné, aki jobbára csak kioktat, ledorongol, visszautasít.⁴⁰
3. A teljesen kész szabványokat egy kötetbe gyűjtve is ki kell adni, minél előbb!
4. Változtatni hosszú ideig – még kis mértékben sem – nem szabad ezeken, legyenek akár milyenek is!
5. Jó volna az MSZ 3424–60 párhuzamos részeit az MSZ 3440-nel és a többi új szabvánnyal összevetni, s az eltéréseket csokorba gyűjtve, katalógusszerkesztési javaslatokkal ellátva hasznosításra felajánlani. Ez főként kis könyvtáraknál lenne áldásos, ahol ezekre az eltérésekre különben fel sem figyelnek. (1982-ben talákoztam olyan boldog könyvtárossal, aki a változásokról még nem is hallott, csak azt mondta: olyan furcsák ezek az új katalóguscédulák!) Amolyan konkordancia-szótár volna ez a dolog, amely egyben tisztázhatná azt is: van-e lényeges eltérés az első oldalakon felsorolt párizsi A–F feladatokra való megfelelésben a régi és az új szabvány között. (Nem véletlenül idéztem azokat.) Ha van: melyik javára? S ha a mérleg nyelve erősen az új felé billen, visszavonom néhány kifogásomat.
6. Végül – minden kifogás, fönntartás stb. ellenére – a már kész szabványok fölött nem kell vitatkozni. Bevezetésük a tiltakozások jó szelét a könyvtárosok hajójának vitorlájából kifogta, s most már úgyis késő. Vitatkozás helyett következetes alkalmazást kívánok. Mert e téren is, sajnos vannak még hibák.

Hát ennyi . . . idáig jutottam(tunk). Köszönöm türelmüket, mert hát a valóságban biztosan nem is a szabványokkal van baj, hanem az én értelmezésemmel. Éljen hát a szabványosítás! No és az alkalmazók?

Fügedinével egyetértek abban, hogy e témáról még sokat kell beszélni, írni. Nem értek viszont egyet abban, hogy érzelemmentesen kell írni, beszélni, ugyanis nehéz érzelemmentesen írni arról, amit (akit) szeretünk.⁴¹

JEGYZETEK

1. *SZELLE* Béla. *Katalogizálástörténet. – 2.r. Könyvnyomtatás kora. – 3. változatlan utánnyomás. – Bp. : Tankönyvkiadó, 1977. – 83–85.p.*
2. *DOMANOVSKY* Ákos. *A könyvtári címléírás és a testületi szerző. – Bp., 1959. – (A Budapesti Egyetemi Könyvtár kiadványai ; 9.) 3.p.*
3. *SZELLE* Béla. i.m. 81–82.p.
4. *DOMANOVSKY* Ákos. *A nemzetközi katalogizálási konferencia előmunkálataihoz. – Bp., 1960. – (A Budapesti Egyetemi Könyvtár Kiadványai ; 14.). – Különlenyomat a Magyar Könyvszemle 1960. évi 3. számából. – [3] p.*
5. *SZELLE* Béla. i.m. 88.p.
6. *DOMANOVSKY* Ákos. *A nemzetközi katalogizálási konferencia előmunkálataihoz. i.m. 12.p.*
7. *Report IFLA International Cataloging Conference, Preliminary meeting, London, July 19th–25th. Ism. Domanovszky, ld. 6. jegyzet.*
8. *Ld. 6. jegyzet. 12–13.p.*
9. *DOMANOVSKY* Ákos. *A párizsi katalogizálási konferencia szabályzat-tervezete. – Bp., 1962. (A Budapesti Egyetemi Könyvtár kiadványai ; 18.) 14 p.*
10. *DOMANOVSKY* Ákos. *A leíró katalogizálás tárgyai. – Bp., 1966. – (Könyv. Az Egyetemi Könyvtár évkönyvei 3. kötetéből)*
11. *MSZ 3424/1 T/72. XI. – Szabványtervezet. – Bp. 1973 február. 229 p.*
12. *Ld. 11. jegyzet 226.p.*
13. *FÜGEDI* Péterné. *A bibliográfiai leírás nemzetközi szabványosítása és az új magyar szabvány = Könyvtári Figyelő, 24.évf. 1978. 2.sz. 117–124.p.*
14. *SZILVÁSSY* Zoltánné. *A könyvtári dokumentumtípusok bibliográfiai leírását szolgáló egységes keretszerkezet: az ISBD(G) = Könyvtári Figyelő, 22.évf. 1976. 3.sz. 240–245.p.*
15. *Nemzetközileg egységes bibliográfiai leírás a monografikus kiadványok számára. Ford.: Horváth Magda = Könyvtári Figyelő, 21.évf. 1975. 5.sz. 481–487.p. (Tömörített szöveg).*
16. *u.o. 481.p.*
17. *FÜGEDI* Péterné. *Magyar hozzászólás az ISBD(M)-hez = Könyvtári Figyelő, 21.évf. 1975. 5.sz. 487–492.p.*
18. *MSZ 3424 T/77.V./ Bibliográfiai leírás szabályai. Könyvek. Bp. 1977. Előadó: Kuruc Imréné*
19. *u.o. 2.p.*
20. *Ld. 13. jegyzet*
21. *Magyarul: ISBD/M A könyvek nemzetközi szabványos bibliográfiai leírása. Bp. OSZK-KMK, 1977. – V, 62 p.*
22. *Ld. 13. jegyzet*

23. Az MSZ 3424/1–78-at ismerteti még Fügediné a Könyvtárosban is. A címleírás új szabályozása címen = 28.évf. 1978. 4.sz. 190–195.p.
24. CSÚRY István: Olvasók és könyvtárosok katalógushasználati szokásairól = Könyvtári Figyelő, 25.évf. 1979. 1.sz. 13–24.p.
25. A vita további cikkei:
 a) FÜGEDI Péterné: Válasz Csúry Istvánnak = Könyvtári Figyelő, 25.évf. 1979. 1.sz. 25–29.p.
 b) VAJDA Erik: A bibliográfiai-katalogizálási szabványok megváltoztatásának jogosultsága és elvei = Könyvtári Figyelő, 25.évf. 1979. 1.sz. 30–39.p.
 c) CSÚRY István: A ISBD disputa nyertesei és vesztesei, avagy ki, mit mondott? = Könyvtári Figyelő 25.évf. 1979. 4.sz. 380–384.p.
 d) DOMANOVSKY Ákos: Megjegyzések egy vitához = Könyvtári Figyelő 25.évf. 1979. 4.sz. 372–384.p.
 e) VARGA Ildikó: Vihar után = Könyvtári Figyelő, 25.évf. 1979. 6.sz. 557–559.p.
 f) BENCZÉNE SZÖLLŐSY Éva: Számítógépes szemmel az ISBD-ről: Szeljegyzet a szabványosítási vitához = Könyvtári Figyelő, 26.évf. 1980. 1.sz. 52–57.p.
26. Ld. 25. jegyzet d) pontját
27. Ld. 25. jegyzet e) pontját
28. u.o.
29. Ld. 25. jegyzet f) pontját
30. Ld. 18. jegyzet 3–4.p.
31. Ld. 25. jegyzet
32. Ld. 25. jegyzet e) pontját
33. VARGA Ildikó. Mi legyen a katalógusokkal? = Könyvtáros, 31.évf. 1981. 2.sz. 81–83.p.; 3.sz. 145–148.p.; 7.sz. 414–416; 11.sz. 652–656.p.
34. Új Könyvek. 810566 tételszám előtti (8.sz.) előszava.
35. PÁL Tiborné: Utószó a Kecskeméti bibliográfiai tanácskozáshoz = Könyvtáros, 32.évf. 1982. 3.sz. 132–134.p.
36. a) BARKI Katalin. Szabványokról, katalógusokról a feldolgozó könyvtáros szemével = Könyvtáros, 34.évf. 1984. 11.sz. 646–648.p.
 b) FREISINGER Jenő. Szabványokról, katalógusokról az olvasók érdekében = Könyvtáros, 35.évf. 1985. 4.sz. 215–217.p.
 c) PINTÉR László. Az új címleírás és a nemzetközi gyakorlat = Könyvtáros, 34.évf. 1984. 12.sz. 723–726.p.
37. Ld. 23. jegyzet.
38. A közművelődési könyvtárosok VARGA Ildikó: a leíró katalógusok továbbépítése c. útmutatóból (Bp.: 1982.) tájékozódhatnak némileg. De: figyeljük meg a kiadási évszámot, megint a „leszhatár”
39. FÜGEDI Péterné. A személynevekre vonatkozó szabványhoz = Könyvtáros, 35.évf. 1985. 2.sz. 72–78.p.
40. KURUC Imréné. Mi a helyzet a könyvtári feldolgozási szabványokkal? = Könyvtáros, 35. évf. 1985. 4.sz. 209–215.p.
41. Ld. 39. jegyzet utolsó sorait.